

Zeitschrift: Museum Helveticum ad juvandas literas in publicos usus apertum

Herausgeber: Litteris Conradi Orellii et Soc.

Band: - (1752)

Heft: 27

Artikel: Oratio, in qua nonnulla scientiae minus efficacis signa exponuntur

Autor: Wirzius, J.C.

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-394726>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 24.08.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

O R A T I O ,

in qua nonnulla Scientiæ minus efficacis signa exponuntur. *

SI bene sentire , recteque facere satis est ad
bene, beateque vivendum ; uti eleganter mo-
nuit magnus orator atque Philosophus : ap-
paret , scientiam & virtutem , quarum illa men-
tem perficit , hæc voluntatem format , ita inter
se connexas esse , ut qui alterutram tantum ha-
bet , a via quæ ad beatam & immortalem vitam
ducit , longissime deflectat . Nam qui bene sen-
tit , neque facit secundum id quod sentit : ejus
similis est , qui itineris in patriam probe gnarus ,
quum ingrediendum esset , refert pedem , & sciens
prudensque alio divertit . Hoc saltim pessime
sentit , parum interesse utrum recte faciat , necne .
Qui vero , si effectus virtutis consideres , sedulo
quidem agit , sed quo fine , quidve agat , nescit ,
ordinemque negligit : perperam agit , ac vera sa-
pientia destitutus est , quia & finem actionis con-
stituere & omnem ejus rationem cogitare , & or-
dinem in agendo servare , id semper sapientis est
habitum . Igitur hæc qui prætermittit , quod
amplissimum illud bonum , quo præstabilius aliud

H h 3

mor-

---

* Recitata a Viro summe Venerando J. C.
WIRZIO , nunc Eccl. Turicens. Antistite di-
guissimo , jam ante hos XL. annos in Collegio
Φιλομαθῶν.

mortalibus a Superioris tribui non potuit, susque
deque habet, placere Deo nequit. Nihilo minus
in utroque alucinari homines, nemo diffitebitur,
nisi qui humanam imbecillitatem dicam, an so-
cordiam penitus ignorat. Complures enim videas
qui quod ad agendum nos natos, virtutique in
vita operam dandam esse sciunt, idemtidem ne-
gotiosi, nunc hæc, nunc illa officia præstant,
precibus atque supplicationibus Deum propitia-
re conantur, voluntatem ejus audiunt, benefi-
cia concelebrant, pauperem inopiam suis opibus
sublevant, & alia atque alia, quæ ad religionem
pertinent, faciunt, ut & boni cives, & pii Nu-
minis cultores videantur: ceterum nulla Dei co-
gnitione imbuti, neque de ea solliciti, non præ-
stant animantibus rationis expertibus, aliisve re-
bus conditis, quæ ab orbis rectore gubernantur
ac moventur, sed sine sensu, aut conscientia fa-
cti. Verum multo maxima hominum pars tum
se officio satisfecisse suo putant, cum Deum,
cum præcepta promissaque ejus vel obiter & tu-
multuarie, vel satis accurate quidem & erudite
cognoscunt, sed nihil, vel parum admodum ad
virtutis exercitium conferentes, in sola reruni di-
vinarum scientia adquiescant, ea magnopere de-
lectantur, ea se jactitant, tamquam sapientiæ
præceptis non ad vitam agendam, sed ad osten-
tationem foret utendum. Hos multum falli, vel
ex eo constat, quod, si in semet descendant, &
ad rationis dictamina animum advertant, ipsi
quam exigua sibi in semet relictæ spes sit, conti-
nuo ita deprehendunt, ut stultitiae suæ non pu-
deat solum, sed pigeat, tædeatque. Cum enim
sensus communis, & finis ad quem omnes facti

natiue sumus, tum oracula sacra, quorum maxima in nobis auctoritas esse debet, liquido demonstrant, religionem & virtutem a sapientia divelli non posse, nec magni faciendam illam scientiam, quae ad pietatem nihil prodest. Sane Christianæ religionis capita continere suavissima piorum cultuum incentiva, & doctrinæ, quam primum ipse dux veritatis, mox augustissimi illi persuasionis nostræ XII viri promulgarunt, summam illuc redire, ut beneficiorum divinorum memores, temperanter, justeque pieque vitam transigamus nostram; nuper plenius a me probatum.

Sequitur, ut inquiramus, quibus signis scientia efficax a minus efficaci internosci, distinguique possit: ne nubem, quod ajunt, pro Junone amplexi, falsa nosmet spe lactemus, aliisque, qui in vitas nostras tamquam speculum intuentur, imponamus. Ut enim in omni doctrina gradus sunt, & alios semper in rudimentis hærere, alios vero ad interiores progreedi litteras videmus; & quo propius ab rudimentis absimus, hoc minorem ex litteris voluptatem fructumque capimus, contra quo longius progressi, eo majori nobis in rebus secundis ornamento, in adversis solatio, in utraque fortuna oblectamento litteræ sunt: sic in illa disciplina, quæ dignitate & utilitate ceteras antecedit, diversi gradus dantur. Alios in imis versari, alios medium tenere, alios denique ad summum eviti animadvertis. Ecclesiæ cives, cognitionis ratione habita, vel infantes sunt, vel adolescentes, vel viri atque adulti. Qui perfunctione sciunt, infantibus; qui paullo plenius ac

uberius, adolescentibus; qui plene ac perfecte, viris atque adultis in Sacro Codice conferuntur. Cum autem nemini non apertum sit, horum omnium cognitionem non æque beare; sed felicissimos esse, quorum intimos sensus amor veritatis ita tetigit, ut ejus studio nil prius, nil antiquius habeant; quosque haustæ ex sacris fontibus aquæ usque adeo lætificant, ut optimis pietatis frugibus sint referti: patet, uniuscujusque, cui æterna felicitas cordi est, esse, explorare animum suum, utrum exigua & superficiaria, an solida & confirmata præceptorum promissorumque divinorum cognitione imbutus sit. Quæ judicatio facilis erit, dum singuli vitam examinemus nostram, & ex factis judicium feramus de amore, quo cuncta prosequimur. Si ergo res minus dignas præoptemus neglectis dignioribus, si vilia & contemnenda præ aliis quantivis pretii expetamus & concupiscamus, si quæ honesta atque utilia sunt, propterea aversemur, quod ingrata sunt, & primo intuitu insuavia: hic præposterus amor, hæcque instruita aversio pueritiam in scientia arguit, & vivendi rationem per omnia pueris similem. Id quod planum fiet, si nonnulla ejus exempla atque indubitata indicia protulero.

Horrent pueri castigationem parentum, tanquam rem malam, licet sibi maxime utilem. Signum itaque est infantiae in cognitione Christi, adversa horrere, tamquam nobis revera noxia: quum sint perquam utilia. Deus enim (ut Senecæ verbis utar) homines pro liberis habet, sed corruptos & vitiosos luxuriose ac delicate pati-

tur vivere : quia non putat emendatione sua di-
gnos. Bonos autem, quos diligitⁱ, castigat saepius;
& adsiduis laboribus ad usum virtutis exercebat:
nec eos caducis, ac mortalibus bonis corrumpi,
ac depravari sinit. Unde nemini debet mirum
videri, si pro nostris saepe delictis castigamur a
Deo. Immo vero, quum vexamur ac premimur,
tum maxime gratias agimus indulgentissimo Patri:
quod corruptelam nostram non patitur longius
procedere, sed plagis ac verberibus emendat. Ex
quo intelligimus, nos Deo curae esse, quoniam,
quum peccamus, irascitur. Quia enim humanæ
naturæ imbecillitas ne optimos quidem viros om-
nis peccati expertes esse patitur : neque quisquam
aut est, aut fuit, quibus id singulari Dei beneficio
tributum sit, quin aliquando offenderent ac pro-
laberentur : justitiae divinæ consentaneum est,
maculam, quæ forte ex illis prolapsionibus sus-
cepta est, temporariis illis acerbitatibus, quasi ni-
tro quodam aut lomento elui ac deleri. Et quan-
do natura mortalium fere ita comparata est, ut
terrenis ac fragilibus bonis debilitati enervatique,
aberrent a disciplina legis, ac vincula pietatis rum-
pant : providit Deus, quatenus premi voluit ab
impiorum globo cultores suos, ne rerum prospe-
tarum felicitate corrupti, in luxuriam laberentur,
ac Dei præcepta contemnerent. Ita fit, ut Deus
immissis calamitatibus non labantes confirmet, &
sæculi illecebris fractos ad fortitudinem reparet,
& fidos experiatur ac tentet. Quomodo enim
potest imperator militum suorum probare virtu-
tem, nisi habuerit hostem? Quomodo magis il-
lustrari eorum patientia ac fortitudo, qui se ab
exquisitissimis malis vinci non sinunt? Quomodo
a nobis

a nobis cognosci, nisi a Deo in istiusmodi certaminibus exercearentur? Aurum, ut dicit Seneca, probat ignis, miseria fortis viros. Ex qua si nullum aliud ad eos redundaret commodum, vel hoc maximum foret, quod sciant quibus rebus felicitatem metiri ac dirigere, quosque ex omnium hominum numero felices ac beatos, quos contra infelices ac miserios ducere debeant. Non enim qui multa possidet, beatus est: sed multo ille beatior, qui non tantum divitias non concupiscit, sed iis quas habet, ultro se spoliat, ut copiis suis aliorum indigentiae opituletur. Non qui innocens exsulat, miser est: sed tanto felicior, si id æquo animo ferens, operam det, ut ne ab illa æterna & cælesti patria exsulare cogatur. Non qui firmo ac valenti corpore, felix est: sed ille, qui in corpore quamlibet infirmo perpetuam animi retinet firmitatem. Non cui multa dura, & perpeſſu aspera eveniunt, miser: sed is potius, qui prosperis successibus ebrius, neque altius oculos mentis attollens, in caducis ac fallacibus hujus vitæ bonis adquiescit. Unde, ne superbiant pii ac inflentur, cum res magnas & præclaras gesserunt, sed submittant animos memores infirmitatis suæ, cum adversa eos fortuna constictari Deus sinit. Sollicitantur enim cum Davide fateri: Magnæ profecto saluti nobis est, adfligi nos, acerbaque pati, nam perdiscimus, o Deus, leges tuas. Accedit ingens alia commoditas, quæ taceri non debet. Quod si bonis viris omnia prospere succederent, si divitiis adfluerent, si colerentur ac suspicerentur a ceteris, si numquam ægrotarent, numquam dolerent, nullum incommodeſum sentirent, fortassis existimaret vulgus, eos pietatem

colere non suapte sponte, sed illa quasi mercede
allectos & invitatos. Nunc cum eos non egestas,
non ignominia, non cruciatus corporis, non ty-
rannorum sævitia, non improborum sibilli,
non mortis metus a Dei cultu, & a vera pietate
possit abducere, manifesto constat honestatem ac
virtutem, & Deum in primis ipsum ab eis prop-
ter se, non propter ullam mercedem amari. In
qua re sanctissimus Job plane fuit eximius.

Deinde amant pueri vilia, pomum præ ada-
mante; adulti vero ea negligunt. Ita infantiae in
Scientia Christi indicium est, voluptates & divi-
tias mundi sectari præ cœlestibus & nunquam pe-
rituris bonis. Nam etsi divitiæ honori sunt, &
eas gloria, imperium, potentia sequitur; etsi di-
vitiæ & opes faciliter invenias qui vituperet, quam
fastidiat, quia illas prima mortales bona putant;
tamen ita est, uti Sallustius censebat: divitarum
& formæ gloria, fluxa atque fragilis est: virtus
clara, æternaque habetur. Ubi divitiæ magni
fiunt, ibi omnia bona vilia sunt, fides, probitas,
pudor, pudicitia. Ubi virtutem opulentia vincit;
ibi animus ad voluptatem ac luxuriam a vero &
honesto deficit. Quid vero homine, luxui &
saginæ mancipato emptoque, vilius, quid turpius
atque fœdius? Namque luxuria blandimentis suis
cursum virtutis intervertit, & qui se illi corrum-
pendos dedere, illecebris suis de bonæ mentis se-
de dejicit. Immo ventri deditis, profecto con-
tra naturam corpus voluptati, anima oneri est.
Illi φιλήδονοι vocari merentur, qui sunt φιλόκαλες
καὶ φιλοδίκαιοι, id est, qui omnes virtutes & co-
lunt, & retinent, qui justitiae operam dant, qui
in

in Deo delectantur. Itaque perfectioris Scientiæ signum est , opes & voluptates flocci pendere , & Dei caussa , non inanis gloriæ acupandæ ergo , abjicere , tamquam virtutis impedimenta , & gulae irritamenta ; Mosis instar , qui , ut se corroboravit , adoptivus filiac Pharaonis filius esse renuit , immo , si Josepho credere fas est , ipsum aspernatus imperium , præoptavit cum popularibus vexari premique , quam caducis corporis gaudiis frui , & Christi probra ditibus Ægypti gazis præposuit . Quem imitatus Paullus , omnia quæ in lucro posuerat , & dum Pharisæos sequeretur , maximi fecerat , postquam Christo nomen dedisset suum , in abjectissimis habuit .

Tum ejulant pueri , & lamentis omnia complent , si crepundiæ ipsis eripiantur , si nuces desiderent , si arundo vi aut furto auferatur : si vero pater aut mater irascantur , vel moriantur , vix ullum animo dolorem sentiunt , aut si forte vel minax & torvus iratorum vultus , vel adstantium planetus lacrymam expressit , cito inarescit . Ita revera infans in Christo est , qui ex amissu bonorum terrestrium immodicum capit dolorem ; qui , ubi vel tantillam fortunarum jacturam fecit , in miserrimos questus effusus , fortunam , immo , ut verius dicam , ipsum incusat Deum , qui ut cœlestium , sic humanarum rerum procreationem habet . Qua in re deterius omnino agit Veteribus illis , qui quod videbant , optimos quosque plerumque paupertate vexari , cum multi improbi divitiis abundant : ignominiam , exsilium , orbitatem , morbos , tormenta , cruciatus , proprium quodammodo bonorum virorum patrimonium

monium esse; cum interea multi omnibus flagitiis cooperti in summis deliciis viverent, & in omnibus negotiis suis secundissima fortuna uterentur: fortunam accusabant ut iniquam & injustam, quæ quasi dedita opera improbis mater, bonis neverca esset; vel ut cæcam & temerariam, quæ nunc bonos, nunc malos nullo discrimine aut extolleret, aut deprimere. Et ut sit in erroribus, desultoria quadam levitate in contrarias sententias ferebantur. Nam ubi quid bonis bene evenerat, aut ubi improbus aliquis & diu divina patientia abusus pœnas dederat, tum Etsi, o Superi, clamabant. At contra ubi quid contigerat, contra quam æquum esse censerent, Deos aut nullos esse, aut injustos dicebant. Pari ratione his quælibet ridicula caussa, ad suscipiendam impietatem satis idonea videtur. Sed favore divino amissio, aut plane non commoventur, aut parum. Si in iis quæ ad corporis pastum pertinent, prospere omnia fluant, immortalitatem sibi partam esse existimant. Sin autem præter opinionem quid cadat, ibi continuo: Adeon' hominem invicatum esse, aut infelicem quemquam, ut ego sum? Interim benignum & propitium, an iratum & sceleribus alienatum Deum habeant, mirifice incuriosi sunt.

Postremo terroristi pueri phantasmate, quod eos lædere non potest; quæ vero lædendi, nocendique vim habent, intrepide tractant, ut cultrum, venenum, & similia. Sic & infantiae in Christi cognitione argumentum est, terreri acerbitatibus tamquam μορμολυκείω & terriculamento quodam, quæ tamen saluti eorum noxam inferre non possunt, immo ad illam multo sunt usui; peccata autem, certissimum & letale animæ venenum,

num, obfirmata mente committere. Nam ratio & veritas præscribit, ut nihil in vita nobis præstandum præter culpam putemus: eaque quum careamus, omnia humana placate & moderate feramus. Quia præter culpam ac peccatum homini accidere nihil potest, quod sit horribile aut pertimescendum. Peccatum enim, tamquam pestilentissimum malum, postquam hominum mentes incessit, sine modo invadere, polluere, & vastare omnia; nihil pensi, neque sancti habere, quoad non se tantum, sed & omnes qui in eo depereunt, præcipitavit. Quam inepti itaque sunt, qui quæ dura & aspera videntur, sed reapse multifariam salutem adserunt, oderunt & fugiunt, ipsique Deo, per angusta ad augusta nos deducenti, & felicitatem nostram paternis castigationibus procuranti, renituntur; contra quæ corpus animumque virilem effeminant, quæ omnes bonas artes præpediunt, quæ ab bono honestoque abstrahunt, quæ denique & Deum & homines pietatis studiosos alienos reddunt, in ea omni cogitatione feruntur?

Hæc nempe haud obscure arguunt, Christi cognitionem aut nullas, aut saltem exiguae in animo nostro radices egisse. Qui enim Christum penitus norunt; omnes, qui incident, casus sapienter ferrunt, & in perpetrationibus, tamquam virtutum palæstra, se lubenter exercent: omisso fluxorum bonorum amore, toto pectore, totisque viribus in id incumbentes, ut casta atque intaminata vita se Deo probent, ejusque propensam voluntatem retineant. Illis autem qui nondum hujus consilii sunt, in eo statu minime adquiescere, ac securis esse licet: ne segnitiae olim & torporis damnentur.

tur. Sed in gratia ac cognitione, quam adsequuntur, in dies magis magisque progrediendum, donec toti ad imaginem Dei reformati.

Corrigenda.

In Dissert. de Relig. HOMERI. p. 186. ante vocem Socratis adde *Dicta*. p. 187. pro *ei* lege *Eius Scriptis*. p. 192. *correpum* lege *correptum*. p. 215. addint lege addit. p. 215. in Notis lege: *at præter ea, quæ supra dicta sunt, nota, si vere ...* p. 216. pro *se* lege *de*. p. 223. pro *Athenæum* lege *Athenægoram*.

